УДК 28-23=030.161.2Я.Полотнюк:027.1
DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-103

Мацкевич А. Р.
ORCID: 0000-0003-1378-1881
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ПЕРША СУРА КОРАНУ В АРХІВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ЯРЕМИ ПОЛОТНЮКА

Ключові слова: Коран, сура, аят, переклад, сходознавство.

Ярема Полотнюк (1935–2012) – відомий український сходознавець, один із ініціаторів відродження орієнтальних студій у Львівському університеті, який також здобув визнання як майстерний перекладач коранічних текстів, опублікованих у журналі "Всесвіт" (сури 1, 2 (аяти 1–2, 255), 24 (аяти 35–36, 63–64), 35 (аяти 9–12), 51–53, 56, 68–70, 73–75, 77–97, 99–114) [1] та в газеті "Літературний Львів" (сура 36) [5] на початку 1990-х рр. (до того ж переклади зі "Всесвіту" неодноразово перевидавалися без змін, наприклад: [2, 3, 4]). Водночас серед нещодавно віднайдених матеріалів архіву вченого, які зберігаються на кафедрі сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича Львівського національного університету імені Івана Франка, виявлено нові переклади текстів Корану, що доповнюють або переосмислюють уже опубліковану перекладацьку спадщину Яреми Євгеновича.

Зразком переосмислень та доповнень у цьому контексті виступає перша сура Корану, переклад якої був опублікований у "Всесвіті". Архівні матеріали Яреми Полотнюка (рукопис та машинопис) доповнюють публікацію у "Всесвіті" розширеними й новими коментарями (9 приміток у "Всесвіті" та 14 – в архівних матеріалах), енциклопедичний характер яких спрямований не лише на читацький загал, а й на фахівців-арабістів та ісламознавців (наприклад: вказівка на численні синонімічні арабські назви першої сури, зокрема "Сурат асас (ад-дін)" – "Сура основ (релігії)", "Сурат аль-канз" – "Сура (душевного) скарбу", "Саб' аль-масані" або "аль-Масані" – "Сім (найчастіше) повторюваних віршів" та ін.; хронологічний опис першої сури як п'ятої, тобто "провозвіщеної [...] після сури "Аль-Муддассір" – "Вкритий плащем", що доповнено альтернативними поглядами Т. Ньольдеке та Р. Блашера, які вважали цю суру 48-ю або 46-ю відповідно; цитування тлумачень ат-Табарі та Рагіба аль-Ісфагані для "епітетів "ар-Рахман" – "Всемилостивий" і "ар-Рахім" –

“Всемилосердний”; пояснення ролі першого аяту першої сури (“басмала” або “тасмія”) в Корані та в повсякденному житті мусульманина; вказівка на буквальний переклад у шостому аяті словосполучення “прямою дорогою”, що метафорично слід розуміти як “праведним шляхом”).

Архівні матеріали перекладу першої сури також вказують на бажання Яреми Полотнюка переосмислити свій переклад у “Всесвіті”, який учений характеризує як “літературний”, протиставляючи йому нові перекладацькі рішення, мотивовані потребою “якомога ближче передати буквальний сенс оригіналу” (наприклад, завершення другого аяту: “Господь всього сущого” у “Всесвіті” та “Господь світів” в архівних матеріалах, доповнених приміткою перекладача про те, що слово “світи”, або по-арабськи (у непрямому відмінку) “алямін”, позначає “світ ангелів та самих ангелів, світ людей і самих людей та світ джинів і світ тварин”).

З-поміж інших відмінностей між публікацією у “Всесвіті” та архівними матеріалами – перекладацькі уточнення, подані в дужках поруч тексту перекладу (п’ятий аят: “(тільки) Тобі поклоняємося і (тільки) в Тебе благаємо допомоги”), а також вживання словоформи “Аллаг” (замість “Аллах”, хоч і не завжди послідовно в контексті всіх архівних матеріалів).

З одного боку, перша сура в архіві Яреми Полотнюка вказує на активну роботу вченого над вдосконаленням власних опублікованих перекладів, а з іншого – становить свідчення тієї вагомої ролі, яку відігравав для Яреми Євгеновича Коран та його переклад українською, що, ймовірно, згідно із задумом сходознавця, мав би постати не лише в уривках, а й, зрештою, у повній формі. Переклад першої сури та решти архівних матеріалів Яреми Полотнюка (сури 2 (аяти 1–87, 255), 24 (аяти 35–36, 63–64), 35 (аяти 9–13), 36, 48–114) досі потребує не лише належного дослідження (зокрема, текстологічного), а й публікації для заповнення лакун в історії українських перекладів Корану.

Література:

1. Коран [уривки] / пер. з араб. та прим. Я. Полотнюк // Всесвіт. 1990. № 6. С. 90–123.

2. Коран [уривки] / пер. з араб. та прим. Я. Полотнюк. URL: http://ukrlife.org/main/minerva/koran0.htm (дата звернення: 19.11.2023).

3. Коран [фрагменти] / пер. Я. Полотнюк // Зарубіжна література: матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу: хрестоматія / упоряд. Л. В. Грицик. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2006. С. 425–428.

4. Переклад значень Корану у виконанні Яреми Полотнюка // Українське Сходознавство: [Веб-сайт]. URL: https://surl.li/rbmtg (дата звернення: 19.11.2023).

5. Серце Корану [переклад 36-ї сури] / Я. Полотнюк // Літературний Львів. 1994. № 12–13. С. 8.